

НОТАТКА про механізми формування спільних активів членів с/г кооперативу

Постановка питання*

Сільгоспокооператив, беручи на себе функції із забезпечення зберігання урожаю, надання послуг з механізації польових робіт тощо, має формувати у складі свого майна відповідні **активи** – управлінські та технологічні процедури на реалізацію делегованих функцій (фактично - надання послуг), відповідне обладнання та нерухомість.

Активи, необхідні для реалізації кожної функції (надання певного виду послуг), формують профільні організації (**підрядники**) – консалтингові (управляючі), проектні та будівельні на замовлення кооперативу в рамках цивільно-правових договорів, у тому числі інвестиційних.

Кошти на розвиток активів мають надходити від **членів кооперативу**. При необхідності можуть залучатися кошти **інвесторів** - банків і інших фінансових організацій.

У випадку, коли активи кооперативу поставляються на умовах лізингу, роль **підрядника** грає готовий об'єкт лізингу, роль **інвестора** – компанія, яка спеціалізується на фінансовому лізингу.

Механізми залучення інвестиційних коштів

В питаннях залучення коштів існує два аспекти:

- 1 – надання забезпечення
- 2 - механізм повернення коштів

Надання забезпечення

Власне кажучи, надання забезпечення потрібно лише при отриманні коштів в тих випадках, коли їх використання не є жорстко регламентованим або коли кошти залучають під емісію облігацій та деяких інших цінних паперів.

Для отримання зв'язаних кредитів або основних засобів виробництва та інших активів у лізинг умови по забезпеченню, як правило, не висуюються.

Кооперативи с/г виробників в нинішньому їх стані не мають активів, які могли б розглядатися як застава при отриманні кредитів. Однак навіть у цьому випадку п.2.6. Статуту КЗС дозволяє брати **зобов'язання по кредитах та позиках і гарантувати їх виплату майном, що належить членам кооперативу або третім особам за умови їх згоди.**

Реалізованою ця норма може бути у формі:

- тристороннього (багатостороннього) договору з кредитором, кооперативом та членом (членами) кооперативу (або третім особам)
- рішення загальних зборів кооперативу, які затверджують відповідне Положення про залучення майна членів кооперативу (і інших осіб) в якості застави по кредитах кооперативу
- рішенням Правління кооперативу, яке передбачає надання відповідної письмової згоди з боку члена кооперативу (або інших осіб), у тому числі на представництво в особі кооперативу з правом розпорядження коштами відповідно до п.2.6. Статуту КЗС, та санкції за невиконання ним своїх зобов'язань

Ще одним способом формування застави є передача кооперативу боргових зобов'язань, випущених його членами (потенційно - і іншими особами) у відповідності до п. 2.6 Статуту, який передбачає купівлю, придбання та володіння борговими зобов'язаннями юридичних осіб.

При лізингових схемах предметом забезпечення виступає власне предмет лізингу, який лишається у володінні його продавця до завершення відповідних виплат. Лізингові схеми умов щодо забезпечення коштів, як правило, не містять. Саме тому цими схемами можуть користуватися суб'єкти господарювання, яким бракує нерухомості або інших активів.

Резюме

Проблема забезпечення по кредитах в умовах кооперативу не є "каменем спотикання", оскільки

- а) існують можливості для використання майна членів кооперативу та сторонніх осіб в якості застави
- б) існують механізми кредитування розвитку активів, які не потребують застави майна

Повернення коштів - кооператив

Мета діяльності кооперативу. Згідно свого Статуту с/г кооператив не має на меті отримання прибутку (п.2.4). Основною метою діяльності кооперативу є збільшення доходів своїх членів шляхом надання їм послуг (п.3.1).

Параметри ринку. Разом з тим кооператив може надавати послуги не лише своїм членам, а й стороннім організаціям - в межах 20% товарообігу кооперативу. З іншого боку, кожен член кооперативу бере на себе зобов'язання надавати не менше 20% урожаю зернових (за виключенням зерна, що залишається на насіннєвий матеріал, корма для худоби, виплату зарплати у натуральній формі) для реалізації через кооператив.

Правилами внутрішньої господарської діяльності передбачається, що при вступі в кооператив кожен член визначає обсяг використання ним ресурсів (зокрема обсяги використання складських приміщень в одиницях ваги або площі). Право брати додаткові зобов'язання в кооперативі КЗС стосується **виключно техніки**. Тривалість зобов'язань щодо зберігання врожаю (елеватори, термінали) становить 5-7 років.

Фінанси. Статутом кооперативу передбачено, що майно кооперативу формується за рахунок вступного, основного та додаткових пайових внесків його членів. Розмір вступного внеску - 500 грн., пайового внеску – 2,5 грн/га ріплі. Внески сплачуються **одночасно і в грошовій формі**. **Напрями використання внесків** ні Статутом ні Правилами внутрішньої господарської діяльності кооперативу не регламентуються.

Згідно Статуту, додаткові внески можна робити за умови сплати обов'язкових внесків і межах ліміту додаткових пайових внесків, який встановлюється у відсотках до загального розміру пайового фонду

(нині не встановлено). Асоційовані члени можуть вносити пайові внески в межах 40% від загального пайового фонду.

За рішенням загальних зборів паї можуть індексуватися (п.9.9) та/або переоцінюватися (п.9.2).

Статут передбачає, що кооператив може вести **облік по кожному виду діяльності (п.17.5), однак Правила внутрішньої господарської діяльності такої вимоги не передбачають.**

Отримання плати за послуги кооперативу та за використання його активів установчими документами не передбачено. Разом з тим п.18.1. Статуту встановлює, що результатом господарської діяльності кооперативу є різниця між надходженнями та витратами по кожному виду діяльності. З результату господарської діяльності 10% коштів безумовно спрямовується до резервного фонду, а після кооперативних виплат у розмірах, затверджених Загальними зборами, можуть здійснюватися відрахування до можливих додаткових резервних фондів. **Це є протиріччям.** Фонди кооперативу потенційно могли б грати роль джерел повернення коштів у разі, коли зрозуміло було б звідки беруться надходження і, відповідно, що є результатом господарської діяльності.

Окрім того, п.18.2 Статуту передбачає, що збитки по одному виду діяльності відображаються на позитивному результаті інших видів діяльності. Це положення суттєво ускладнює, а по суті **практично унеможлиблює повернення коштів**, наданих під конкретні проекти з розвитку активів для окремого виду діяльності (наприклад зберігання).

Резюме

При нинішній концепції щодо фінансів кооперативу **власне кооператив не здатний забезпечити повернення залучених коштів.**

Концепція фінансів кооперативу містить протиріччя стосовно повної невизначеності джерел надходження коштів і добре прописаної процедури розподілу коштів.

Повернення коштів – члени кооперативу

В даному випадку складається специфічна ситуація, коли активи юридично знаходяться в кооперативі, а фінансовий результат від їх використання – у членів кооперативу.

В загальному випадку члени кооперативу передають активи (майно) або кошти на придбання активів в кооператив, які потім використовуються ними спільно. В даному випадку здійснюється та сама передача активів, тільки розтягнута у часі і із трансформацією грошової форми внеску на матеріальну.

Отже, існує декілька шляхів формування джерел повернення залучених коштів:

- внесення в Статут та Правила внутрішньої господарської діяльності кооперативу норми щодо **поступового (розтягнутого у часі) формування пайового основного та/або пайового додаткового внеску** члена кооперативу (або сторонньої особи), який будучи сплаченим лізинговій компанії або інвестору трансформується з грошової у майнову форму. Зокрема, така норма може бути передбаченою **тільки для тих членів кооперативу, які бажають мати частку в активах кооперативу у вигляді відповідного майна**
- розробка і затвердження процедури представництва кооперативом члена кооперативу з правом **розпорядження його коштами за його письмовою згодою**
- укладання **тристороннього (багатостороннього) договору** з кредитором, кооперативом та членом (членами) кооперативу (або третім особам) щодо формування активів кооперативу, управління такими активами, отримання послуг кооперативу і оплати зобов'язань кооперативу.

Резюме

Існують шляхи колективної фінансової відповідальності членів кооперативу, сторонніх осіб або певної спільноти членів кооперативу по зобов'язаннях, взятих на себе кооперативом

Для забезпечення можливості повернення коштів інвесторам Статут і Правила внутрішньої господарської діяльності Кооперативу вимагають відповідного доопрацювання.

Загальне резюме

На сьогодні існує достатньо механізмів залучення коштів, як і самих коштів. Відсутність коштів в господарствах, їх асоціаціях, кооперативах тощо спричинена не відсутністю коштів, а браком знань у тих, хто намагається їх залучити.

Суть питання полягає у тому, що потрібно на основі аналізу реальної ситуації, виходячи з розуміння специфіки ситуації і конкретних обставин правильно обрати фінансові механізми.

.....

* При заснуванні нових підприємств, у тому числі кооперативів, сьогодні увага зсунута в бік ведення поточної операційної діяльності, і практично не приділяється формуванню активів. Разом з тим, успішна операційна діяльність може вестися тільки за умови наявності якісних сучасних активів.

На перших етапах ринкових перетворень вважалося, що активи знов створеного підприємства формуються за рахунок його статутного фонду – сукупності грошових засобів, матеріальних і нематеріальних ресурсів, наданих засновниками (тоді такі засновники потенційно існували). Згодом кошти статутного фонду стали використовуватися в основному на забезпечення поточної діяльності знов створеного підприємства, а активи формувалися працівниками на додаток до своєї основної поточної роботи, зазвичай у неробочий час. Звичайно, що якість таким чином сформованих активів була надзвичайно низькою, і все закінчувалося тим, що після використання коштів статутного фонду підприємство припиняло свою діяльність.

Кооперативний рух цілком знаходиться у руслі цієї загальної тенденції, яка навряд чи дозволяє забезпечити виконання завдань кооперації, а інколи просто дискредитує саму її ідею.

Сьогодні мова йде в основному про виконання функції кооперації "з нуля і на голому місці". Про професіональне забезпечене коштами формування активів, до яких, зокрема, відноситься розбудова маркетингових каналів, потужностей для зберігання (або системи договорів з елеваторами), придбання техніки (або пакету договорів її оренди) і т.д. мова не йде і, відповідним чином, **механізми забезпечення розвитку активів в статутах кооперативів загалом не проглядаються.**